

10. Колаковський Л. Мої правильні погляди на все. К.: Києво-Могилянська академія, 2005. 280 с.
11. Оруэлл Дж. 1984. Скотный двор. М.: АСТ, 2014. 361 с.
12. Савельева И., Полетаев А. Знание о прошлом: теория и история: в 2-х т. Т.2. Образы прошлого. Спб.: Наука, 2006. 751 с.
13. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт. Чернівці: Книги – XXI, 2011. 248 с.
14. Юрчак А. Это было навсегда пока не кончилось. Последнее советское поколение. М.: НЛО, 2014. 664 с.

Ірина ТИМКІВ

*кандидат філософських наук, викладач,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
tymkiv@tntpu.edu.ua*

ПРОБЛЕМА ТОЛЕРАНТНОСТІ У ІСТОРИКО- ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Розвиток ідеї толерантності має тривалу історію. У Стародавньому світі її пов'язували з релігійним чинником (зокрема, з терпимістю до інших культур, божеств). Період Середньовіччя позначений трансформаціями ідей толерантності у контексті розвитку вчення гуманістів Ф. Аквінського та М. Падуанського. В Україні її витoki сягають часів Київської Русі та литовсько-польського панування. Ідеями толерантності наповнені твори митрополита Іларіона, Володимира Мономаха, І. Вишенського, К. Смолятича.

Період пізнього Відродження та Реформація наклали свій відбиток на розвиток філософських, політичних, морально-етичних та культурних ідей в Україні, що була розділена між сусідніми державами. Одним із найяскравіших представників філософської думки того часу був С. Оріховський-Роксолан.

Толерантність – поняття порівняно нове в українському праві, але вже досить поширене в західній юриспруденції. Однією з найбільш відомих є теорія толерантності, що існує в рамках філософії лібералізму, витoki якої можна знайти ще в працях мислителів періоду Реформації й Просвітництва. Вагомим кроком вперед у розвитку ідеї толерантності було європейське просвітництво: Джон Локк, Ш.-Л. де Монтеск'є, Вольтер.

Досить поширеним є твердження, що основи теорії толерантності були закладені Дж. Локком у праці “Послання про віротерпимість”, продовженням якої стало дослідження Дж. Ст. Міля “Про свободу”, а сучасну версію цієї теорії, що відповідає стану плюралістичного

суспільства, дав Дж. Ролз у працях “Теорія справедливості” і “Політичний лібералізм”.

У західноєвропейській філософії XVII–XVIII століть ідея толерантності набула втілення як етична категорія щодо міжконфесійних взаємин. Але за безсумнівного етичного звучання толерантність у зазначений період була політичним гаслом, проголошеним епохою Реформації у протистоянні протестантизму й римо-католицької церкви. У філософській думці епохи Просвітництва акцент із політичного забарвлення знято не було. Більше того, просвітителі усвідомлювали толерантність як політико-правову категорію й етичну цінність. У правовому ракурсі толерантність (віротерпимість) розглядали як свободу совісті [3, с. 44]. Саме у зазначений період ідея толерантності набула нового філософського осмислення і нормативно-правового оформлення.

Серед українських мислителів, що безпосередньо чи опосередковано зверталися до ідей толерантності були Інокентій Гізель, Іоан Баптист Шад, Богдан Кістяківський, Михайло Драгоманов, В'ячеслав Липинський, Сергій Шелухін.

Аналізуючи ідеї українських мислителів, М. Монастирська визначає зміст толерантності: “це єдність людини з іншими людьми за умови збереження власної індивідуальності, за наявності рівноправ'я та взаємодопомоги, визнання пріоритетності закону, гарантій прав і свобод людини та громадянина” [3, с. 45].

XX століття, увінчене двома світовими війнами та усіма трансформаціями, що з них випливали, поставило толерантність на найвищій щаблі як міжнародних суспільних, так і особистісних відносин.

У Загальній декларації прав людини, ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН 1948 р. зазначається: “Усі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності й правах вони наділені розумом і совістю й повинні ставитися один до одного в дусі братерства. Кожна людина повинна мати всі права й усі свободи, проголошені цією Декларацією, без будь-якого розходження, як от: відносно раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового, станового або іншого становища” [2].

У преамбулі Статуту ЮНЕСКО наголошується, що забезпечення миру можливе на основі інтелектуальної та моральної солідарності людства. У документі чітко визначено дефініцію як пошану, прийнятне і правильне розуміння всього різноманіття культур, форм самовираження і прояву людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відвертість, спілкування і свобода думки, совісті, переконань (стаття 1 пункту 1.1). Разом з тим у

документі наголошується, що толерантність – це не поступка, поблажливість або потурання, а, перш за все, активне відношення, що формується на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини. У пункті 1.3 статті 1 толерантність розглядається як обов'язок сприяти затвердженню прав людини, плюралізму (зокрема, культурного), демократії і правопорядку. Толерантність – це поняття, що означає відмову від догматизму, від абсолютизації істини і затверджуючих норм, встановлених в міжнародних правових актах у галузі прав людини. Стаття 2 Декларації констатує, що на державному рівні толерантність вимагає справедливого і неупередженого законодавства, дотримання правопорядку і судово-процесуальних та адміністративних норм, вимагає надання кожній людині можливостей для економічного і соціального розвитку без будь-якої дискримінації [4].

На двадцять восьмій сесії Генеральної конференції ООН з питань освіти, науки і культури в Парижі 1995 р. було схвалено «Декларацію принципів толерантності», яка визнає толерантність необхідною умовою миру та соціально-економічного розвитку всіх народів, важливим принципом суспільства, що передбачає «поважання, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості; єдність у розмаїтті; те, що уможливорює досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру» [1].

Ідея толерантності, що є невід'ємною ланкою демократичного суспільства, – одна з ключових у Конституції України.

Сучасні дослідники виділяються такі компоненти толерантного ставлення до іншої людини: мотиваційно-ціннісний, когнітивний (пізнавальний), емоційно-вольовий, конативний (поведінковий).

Оксана Тарасишина виокремлює три типи толерантності: по-перше, це звичайна байдужість; по-друге, терпимість (від “терпіти”, “страждати”) означає переносити інаковість інших – їх погляди, вірування, манери тощо – тільки з міркувань принципу; третій тип – любити іншу людину, сприймати її такою, якою вона є, і насолоджуватися саме цією інаковістю. При цьому, люди усвідомлюють один одного як доповнення до цілого, як рівноцінні складові цього цілого [5]. Саме цей третій тип має бути основою у практиках формування толерантності і виховуватися як особистісна риса вже на ранніх етапах життя людини та упродовж усього життя.

Отже, толерантність є складним для осмислення феноменом, що привертає увагу дослідників ще Стародавнього світу. Зміна парадигм, формування нових філософських напрямів, еволюція системи цінностей на

різних історичних етапах розвитку людства безпосередньо впливали на розуміння поняття «толерантності». Сьогодні можемо її дефініювати як індивідуальну особистісну цінність і водночас як соціальне надбання, що здатне забезпечити розвиток демократичного суспільства на основі високої моральності, взаємотерпимості, моноідеології та взаєморозуміння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація принципів толерантності від 16.11.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text (дата звернення: 29.04.2022).
2. Загальна декларація прав людини [від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 29.04.2022).
3. Монастирська М. Ідея толерантності та її розвиток у історії політико-правової думки. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. №3. 2009. С. 39–47.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури [від 12.05.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_014#Text (дата звернення: 29.04.2022)
5. Тарасишина О. Справедливість і толерантність у сучасному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.01. «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» Одеса, 2008. 26 с.

Юлія НАГОРНА

*аспірантка спеціальності 061 «Журналістика»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
nagoyul49@elr.tnpu.edu.ua*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЖУРНАЛІСТА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансформація ціннісних орієнтирів відбувається із неспинним розвитком новітніх технологій у житті сучасного суспільства. Однак науково-технічний прогрес породжує нові етичні проблеми та виклики. Відтак, сьогодні в інформаційному суспільстві формується ряд морально-етичних проблем. Роль журналіста у висвітленні яких є помітною. Оскільки журналістська діяльність постійно перебуває у стані медіації у суспільних процесах, особливо у сучасному світі. Важливо зазначити як саме ціннісні принципи працівників ЗМІ впливають на суспільство.

Журналістська професія вимагає постійної відповідальності перед суспільством та реципієнтами. Моральний вибір – постійно супроводжує працівників засобів масової інформації. Адже від журналістської